

אֶסְפָּרָה אֶל חֹק / תהילים פרק ב'

שאול יונתן וינגורט

ה' מתייחס אל המלך כאל בנו, ושוחק ולועג למי שלא מוכן לקבל את עולו של מלך המשיח. העצה היעוצה – להצטרף למלך ולהיסטוריה שמכוננת מלמעלה. זו עצה בלפי פנים – אֶסְפָּרָה אֶל חֹק, ועצה בלפי הגויים – נִשְׁקוּ בַר פֶּן יֵאָנֶף.

המזמור פותח בתמיהה: לָמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם, וּלְאֲמִים יִהְיוּ רִיק (=ידברו דברים ריקים). מה עושים הגויים?

יְתִיצְבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ, וְרוֹזְנִים נוֹסְדוּ (=התייעצו) יחד, עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ (=מלכו) – נִנְתְּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵינוּ (=הרצועות שלהם), וְנִשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵינוּ (=החבלים שלהם). ומה תגובת ה' למעשי הגויים? יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחַק, אֶדְרִי יִלְעַג לָמוֹ. בלעגו, ה' מדבר אליהם בכעס ומבהיל אותם: אִזְּדַבֵּר אֱלִימוֹ בְּאָפוֹ, וּבַחֲרוֹנוֹ יִבְהַלְמוּ. נראה, כי לא מופיע במזמור שלנו תוכן הדיבור של ה' בכעסו, שכן זהו דיבור מתוך שחוק ולעג. הפסוק הבא, מתאר את מה שה' עושה, ולא את דיבורו באפו: וְאֲנִי נִסְכַּתִּי מִלְּפִי, עַל צִיּוֹן הַר קְדָשִׁי. זהו חלקו הראשון של המזמור (א.ו. 41 מילים), הכולל תיאור של מעשי הגויים, ואת מעשה ה' שקובע את ההיסטוריה.

נראה, כי לחלק הראשון במזמור נכון לצרף גם את שלוש המילים הראשונות של הפסוק הבא: אֶסְפָּרָה אֶל חֹק. אמנם, מילים אלו נאמרות מפי המלך, שאומר בהמשך הפסוק: ה' אָמַר אֵלַי: בְּנֵי אֲתָה, אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ, אֲךָ הַמּוֹבֵן שֶׁלָּהֶם שִׁיךְ לַחֲלֹק הָרֵאשׁוֹן – ישנו חוק אֱלֹהִי, והוא המכתיב את ההיסטוריה כולה. מתוך כך מתחזקת התמיהה בראשו של המזמור: לָמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם.

מה אמר ה' למלך? שְׂאֵל מִמֶּנִּי וְאֲתָנָה גוֹיִם נַחֲלֶתְךָ, וְאַחֲזַתְךָ אֶפְסֵי אֶרֶץ. תִּרְעַם (=תשכרם) בְּשִׁבְטֵי בְּרוֹזַל, כְּכֹלֵי יוֹצֵר (=כלי חרס) תִּנְפָצֵם. ומעתה, פונה המזמור אל הגויים, מתוך ההנחה שה' מנהל את ההיסטוריה: וְעַתָּה מַלְכִים הַשְּׁפִילוּ, הַנֹּסְרוּ (=קחו מוסר) שְׁפֹטֵי אֶרֶץ. עֲבְדוּ אֶת ה' בִּירְאָה, וְגִילוּ בְּרַעְדָּה. נִשְׁקוּ בַר (=הצטרפו לבן, המלך) פֶּן יֵאָנֶף (=יכעס, ה') וְתִאֲכַדְוּ דָרְךָ, כִּי יִבְעַר כְּמַעַט (=רגע קטן)

(א) לָמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם, וּלְאֲמִים יִהְיוּ רִיק.

(ב) יְתִיצְבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ, וְרוֹזְנִים נוֹסְדוּ יחד,

עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ.

(ג) נִנְתְּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵינוּ, וְנִשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵינוּ.

(ד) יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחַק, אֶדְרִי יִלְעַג לָמוֹ.

(ה) אִזְּדַבֵּר אֱלִימוֹ בְּאָפוֹ, וּבַחֲרוֹנוֹ יִבְהַלְמוּ.

(ו) וְאֲנִי נִסְכַּתִּי מִלְּפִי, עַל צִיּוֹן הַר קְדָשִׁי.

(ז) אֶסְפָּרָה אֶל חֹק,

ה' אָמַר אֵלַי:

בְּנֵי אֲתָה, אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ.

(ח) שְׂאֵל מִמֶּנִּי וְאֲתָנָה גוֹיִם נַחֲלֶתְךָ, וְאַחֲזַתְךָ אֶפְסֵי אֶרֶץ.

(ט) תִּרְעַם בְּשִׁבְטֵי בְּרוֹזַל, כְּכֹלֵי יוֹצֵר תִּנְפָצֵם.

אפו. בחלק השני של המזמור (זיב. 44 מילים) ישנה פניה ישירה אל הגויים, שכדאי להם להפנים את הדרך בה ההיסטוריה 'מתגלגלת' ולא לצאת כנגד ה' ומשיחו, אלא לקבל אותו.

סיום המזמור: אֲשֶׁרִי כָּל חוֹסֵי בּוֹ, מזכיר את פתיחתו של מזמור א: אֲשֶׁרִי הָאִישׁ, וחכמים אף הציעו לראות במזמורים הללו מזמור אחד (ברכות י, א): כל פרשה שהיתה חביבה על דוד, פתח בה ב"אשרי" וסיים בה ב"אשרי". פתח ב"אשרי", דכתיב: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב", וסיים ב"אשרי", דכתיב: "נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך, כי יבער כמעט אפו, אשרי כל חוסי בו".

מיהו המלך עליו מדובר? נראה, שעלינו לפנות לפרשיה שבה ה' נסך את מלכו על ציון (שמו"ב ה, זיב): וַיִּלְכֹּד דָּוִד אֶת מְצַדַּת צִיּוֹן, היא עיר דָּוִד ... וַיִּלְכֹּד דָּוִד הַלֹּחַ וְגִדּוֹל וְהָאֱלֹהִי צָבָאוֹת עִמּוֹ. וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ צֹר מְלָאכִים אֵל דָּוִד, וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחֲרָשֵׁי עֵץ וְחֲרָשֵׁי אָבֶן קִיר, וַיִּכְנּוּ בֵּית לְדָוִד. וַיִּדַע דָּוִד כִּי הִכִּינוּ ה' לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל, וְכִי נִשְׂא מַמְלַכְתּוֹ בְּעִבּוֹר עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל. עם זאת, נראה כי אין להסתכל על דוד כעל המלך עליו נאמר המזמור, והכינוי למלך כבנו של ה' נאמר דווקא לבנו של דוד – שלמה. כאשר ה' הניח לדוד מכל אויביו, והוא ביקש לבנות בית לה', אמר לו ה' (שמו"ב ז, יב-יד): כִּי יִמְלֹאוּ יָמַיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ וְהִקִּימְתִי אֶת זֶרְעֶךָ אַחֲרַיָּךְ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמְּעִיךָ וְהִכִּינְתִּי אֶת מַמְלַכְתּוֹ. הוּא יִבְנֶה בֵּית לְשָׁמַי, וְכִנְנְתִּי אֶת כֶּסֶף מַמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם. אֲנִי אֶהְיֶה לּוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה לִּי לְבֵן, אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְהִכְחַתּוֹ בְּשָׂבַט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְנֵי אָדָם. כְּלוּמַר, כִּינּוֹן מַמְלַכְתּוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הִיא פְּתִיחָה שֶׁל יַחֲסֵי אֲב וּבֵן – בֵּין ה' לְבֵין הַמֶּלֶךְ.

נראה, כי גם הביטוי המעניין: שָׁאֵל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה גוֹיִם נַחֲלָתְךָ, וְאַחֲזַתְךָ אֶפְסֵי אֲרָץ. מתאים לחלומו של שלמה בתחילת מלכותו (מל"א ג, ה-יג): וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: שָׁאֵל מָה אֲתֶנּךָ לָךְ ... וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלָיו: יַעַן אֲשֶׁר שָׁאֲלַתְּ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, וְלֹא שָׁאֲלַתְּ לָךְ יָמִים רַבִּים, וְלֹא שָׁאֲלַתְּ לָךְ עֶשֶׂר, וְלֹא שָׁאֲלַתְּ נֶפֶשׁ אִיבִיךָ, וְשָׁאֲלַתְּ לָךְ הֶבֶן לְשִׁמְעַ מִשְׁפָּט. הִנֵּה עֲשִׂיתִי כְּדַבְרֶיךָ, הִנֵּה נֹתַתִּי לָךְ לֵב חָכֵם וְנָבוֹן, אֲשֶׁר כְּמוֹהָ לֹא הָיָה לְפָנָי, וְאַחֲרַיָּךְ לֹא יָקוּם כְּמוֹךָ. וְגַם אֲשֶׁר לֹא שָׁאֲלַתְּ נֹתַתִּי לָךְ, גַּם עֶשֶׂר גַּם כְּבוֹד, אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמוֹךָ אִישׁ בְּמַלְכִים כָּל יָמָיךְ. ה' הִצִּיעַ לְשֹׁלֵמָה לְשֹׁאֵל אֶת נֶפֶשׁ אוֹיְבָיו, אֶךְ לְבִסּוּף זֶה מִתְּנָה מִלְּמַעְלָה, הַבֵּאָה בְּנוֹסֶף לְבַקְשָׁתוֹ ל"לב שומע".

מעתה, יש מקום לשוב ולדרוש את הפסוק: אֶסְפְּרָה אֵל חַק, כאילו שלמה אומר על עצמו שהוא יצטרף לסיפור של עם ישראל וישמור את חוקי ה', כמו שאמר לו ה' (מל"א ג, יד): וְאִם תִּלְכֶּךָ בְּדַרְכֵי לְשִׁמְרַת חֻקֵּי וּמִצְוֹתַי, כִּפְאֲשֶׁר הִלַּךְ דָּוִד אֲבִיךָ, וְהִאֲרַכְתִּי אֶת יָמֶיךָ.

(י) וְעַתָּה מַלְכִים הַשְּׂבִילוֹ, הוֹסְרוּ שְׁפָטֵי אֲרָץ.

(יא) עֲבְדוּ אֶת ה' בִּירְאָה, וְגִילוּ בְּרַעְדָּה.

(יב) נִשְׁקוּ בַר פֶּן יֵאָנֵף וְתֵאבְדוּ דֶרֶךְ,

כִּי יִבְעַר כְּמַעַט אִפּוֹ,

אֲשֶׁרִי כָּל חוֹסֵי בּוֹ.

להאזנה לשיעור על פרק ב':

peneyhamenora.com/tehilim/2

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

לתגובות ולהצטרפות לרשימת התפוצה:

weingort@gmail.com

